

5. Р.И. Каюмов, А.Р. Валижонов, И.С. Хотамов, Ф.У. Мадаминов. Развитие конкуренции на финансовых рынках Узбекистана. Монография / под ред. Р.И. Каюмова. – Т.: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2021. – 284 с.
6. Тихонов А., Голод А., Цифровизация финансовой системы: глобальные тенденции, институциональный аспект. Статья в рамках выполнения темы НИР «Трансформация системы монетарного регулирования России и Беларуси в условиях цифровизации экономики», № Г20Р-015, грант БРФФИ – 2021 – 8 с.
7. Уоррен Баффет «I'm Buying Stocks If They Fall Today, And Bitcoin Is Not A Currency» Архивная копия от 26 октября 2014 на Wayback Machine (англ.)
8. Хватов Ю. Ю. Парижская денежная (валютная) конференция 1867 г.: Мифы и реальность // Академічний огляд, № 2 (35) – 2011.
9. Хорунжин М. Г. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения. Учебное пособие. Рубцовский индустриальный институт – 2015.
10. Четвертая промышленная революция: Целевые ориентиры развития промышленных технологий и инноваций. Всемирный экономический форум – 2019.
11. E-Bay Enterprise Business Taken Private, Broken Up// Fortune. – 2015.
12. Eric Bond, Sheena Gingerich, Oliver Archer-Antonsen, Liam Purcell, Elizabeth Macklem. The Industrial Revolution – Innovations. Industrial revolution. – 2003.
13. History of The Stock Market// Be Businessed – 2015.
14. James Hull, «The Second Industrial Revolution: The History of a Concept», Storia Della Storiografia, 1999, Issue 36, pp 81-90
15. Jeremy Rifkin, Nicolas Easley. «Jeremy Rifkin and The Third Industrial Revolution». thethirdindustrialrevolution.com.
16. Springer Handbook of Automation / Ed. by S. Y. Nof. — Berlin: Springer Verlag, 2009. – P. 450.
17. <https://coinmarketcap.com/ru/charts/>
18. <https://rbc.ru/crypto/news/>

Цифрлық ипотека: цифровизация саласындағы жаңа тренд

А.Қ. Карибаева

«Қаржы» мамандығы бойынша 2 курс магистранты
asel_22.04@mail.ru

академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Бұл мақалада «Цифрлық экономика» ұғымы қарастырылады, қазіргі уақытта оның дамуына әлемнің көптеген мемлекеттері қызығушылық танытуда. Бұндай экономиканың сипаттамасы нақтыланды, оның негізі интернет арқылы сауда болып табылады. Қазіргі Қазақстанның цифрлық экономикасын дамытуға ерекше назар аударылды. Қазақстанның цифрлық экономиканы дамытуға деген көзқарастары анықталды, оны Қазақстанда құру жолдары талданды. Жыл сайынғы халықаралық рейтингтердің көрсеткіштеріне сәйкес Қазақстанды цифрландырудың қазіргі жай-күйінің көрсеткіштерін зерттеуге көп көңіл бөлінді.

Түйінді сөздер: цифрлық экономика, ақпараттық және коммуникациялық ресурстар (АКТ), цифрлық технологиялар, веб-экономика, диджитализация, Қазақстанның цифрлық экономикасы.

Жылжымайтын мүлік-қымбат сатып алу, сондықтан ипотека сияқты қаржы құралы қазақстандықтарға қажет. Қазақстан қаржыгерлер қауымдастығының мәліметтері бойынша, ағымдағы жылдың қаңтар-мамыр айларында ипотека беру көлемі 2020 жылдың осы кезеңіндегі 216,3 млрд теңгеге қарағанда 592 млрд теңгені құрады.

Сонымен қатар, ипотека алған немесе осы мәселені зерттей бастаған адамдар оны тіркеудің көптеген әрекеттер мен қозғалыстармен байланысты көп сатылы процесс екенін атап өтті. Коронавирус пандемиясымен байланысты карантиндік шектеулер Қазақстанда цифрлық ипотеканы енгізуге және дамытуға ықпал етті.

Экономика салаларын цифрландыру дегеніміз бұл еңбек өнімділігін арттыратын және капиталдандырудың өсуіне әкелетін серпінді технологиялар мен мүмкіндіктерді пайдалана отырып, ҚР экономикасының дәстүрлі салаларын қайта құру.

«Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы шеңберінде іске асырылған барлық іс-шаралар мен жобалар мемлекеттік басқарудың тиімділігі мен ашықтығын арттыруға, халықтың жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етуге, білім беру мен денсаулық сақтау сапасын арттыруға, сондай-ақ инвестициялық ахуалды жақсартуға, еңбек өнімділігін және ЖІӨ құрылымында шағын және орта бизнес үлесінің өсуін арттыруға көмектеседі [1].

Цифрлық ипотека-бұл бірнеше немесе барлық кезеңдері қашықтан форматта өтетін ипотекалық қарызды рәсімдеу бойынша банктік қызмет.

Қазақстан тұрғындарының жеткілікті санының тұрғын үйді нақ несиеге сатып алатынын және бұл процесс кейде банк филиалына жиі барумен қатар жүретінін ескере отырып, бұл қызмет айтарлықтай танымалдылыққа ие болуда.

Цифрлық ипотеканың айырмашылығы-тұрғын үйді танысып, таңдағаннан кейін ипотекалық қарызды рәсімдеуге арналған құжаттармен банктің филиалына емес, оның ресми порталына онлайн-өтінім беруге және қашықтан қандай да бір іс-қимыл жасауға болады [2].

Бұл ретте банктің қосымша мүмкіндіктері, бағалау жүйелері, мемлекеттік дерекқорлармен интеграциясы және т.б. болуы тиіс.

Freedom Holding Corp бас атқарушы директоры Тимур Турлов цифрландыру жөніндегі халықаралық форумында Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевқа цифрлық ипотека жобасын бірінші болып ұсынды.

Ипотекалық нарықты цифрландырудың өткір қажеттілігі бұрыннан пайда болды, әсіресе қазіргі пандемия салдарынан айтарлықтай өзектілікке ие. Сатып алушы өтініш берген сәттен бастап сатушы ақшаны алғанға дейін төрт аптаға дейін өтетін. Елдегі цифрлық инфрақұрылымның жақсару жылдамдығын ескере отырып, мұндай мерзім негізсіз ұзақ. Бұл орайда Freedom Finance Bank Kazakhstan ипотекалық қарыз алуды оңтайландырып, цифрландырды және ипотеканы алу мерзімін бір тәулікке дейін қысқартты. Бұл өнімнің аналогы Қазақстанда да, үкіметі ең цифрландырылған дамыған елдерде де (Ұлыбритания, Жаңа Зеландия, Эстония және т.б.) жоқ.

Қазіргі уақытта «Цифрлық ипотека» қызметін екі қазақстандық банктің ресми сайттарынан табуға болады. Олардың әрқайсысының ипотекалық қарызды қашықтан форматта рәсімдеудің өзіндік шарттары бар.

Алтын банк. Әлі салынбаған пәтерді онлайн сатып алу, яғни үлестік құрылысқа қаражат салу онлайн режимінде де мүмкін. Себебі, кем дегенде, егер тұрғын үй кешені енді салынып жатқан болса, оны алдын-ала бағалайтын объект жоқ.

Алтын банкте, оның ресми сайтындағы ақпаратқа қарағанда, жаңа және ескі клиенттерге құрылыс салушы-серіктесінен салынып жатқан тұрғын үй үшін цифрлық ипотеканы рәсімдеу ұсынылады.

Ол үшін Нұр-Сұлтан, Алматы және еліміздің басқа да қалаларындағы кейбір тұрғын үй кешендерінде құрылыс салушының сайтынан пәтер таңдау қажет. Сол жерде таңдалған

тұрғын үй карточкасындағы "ипотекаға сатып алу" батырмасын басу арқылы өтінім беруге болады.

Банк ипотеканы мақұлдау туралы шешімді 30 минут ішінде қабылдауға уәде береді. Егер ол оң болса, онда құрылыс салушының өкілдері клиентпен байланысып, одан арғы іс-әрекеттер туралы айтып береді.

Freedom Finance Bank. Осы банктің ресми сайтындағы ақпаратқа сәйкес, цифрлық ипотеканы салынған жылы кемінде 1965 жылы салынған көп пәтерлі тұрғын үйлерде ауданы кемінде 29 шаршы метр пәтер сатып алған кезде ресімдеуге болады. Цифрлық ипотека шарттары кредиттің ең төменгі сомасы-3 млн теңгеден бастап, мерзімі – 3 жылдан 15 жылға дейін, бастапқы жарна – 20%, мөлшерлеме – жылдық 13%-дан бастап. Қарыз алушы: 21 жастан 63 жасқа дейінгі Қазақстан азаматы болуы тиіс.

Сатып алушы өзіне қолайлы пәтерді тауып, сатушымен баға туралы келіскеннен кейін, ол банк сайтындағы ипотекалық калькуляторды қолдана алады, несие берудің ыңғайлы шарттарын таңдай алады және жеке тұлғаның бейне сәйкестендіруінен өтіп, онлайн өтініш бере алады.

Жылжымайтын мүлікті бағалау онлайн режимінде өтеді. Ол үшін өтініш беруші сатып алынған тұрғын үй туралы мәліметтерді толтыруы керек, ал банк ішкі бағалау процесінің өзіндік жүйесінің нәтижелері бойынша шешім шығарады.

Қазақстанда цифрлық ипотеканы толық ауқымда тек Freedom Finance Bank іске қосты-бұл осы жылдың шілде айында болды. Сервисті құру кезінде банкте цифрландыру деңгейі бойынша топ-10 елдің тәжірибесі талданды.

«Цифрлық ипотека» іске қосылғаннан бері қызмет мыңдаған өтінімдерді өңдеді. 4 млрд теңгеден астам сомаға 200-ден астам мәміле қаржыландырылды. Сервис әзірге тек ірі қалаларда ғана қолжетімді. Қазір Freedom Finance Bank Қазақстанның басқа да қалаларында сервисті іске қосу бойынша белсенді жұмыс істеуде.

Қазіргі сәттегі статистикаға көз аударсақ:

Алматыдағы орташа көрсеткіштер:

ипотека сомасы - 18,1 млн теңге,
сатып алынатын тұрғын үйдің квадратурасы - 60 м²,
құны 1 м² – 433 мың теңге.

Нұр-Сұлтандағы орташа көрсеткіштер:

ипотека сомасы - 14,4 млн теңге,
сатып алынатын тұрғын үйдің квадратурасы - 55 м²,
құны 1 м² – 346 мың теңге [3].

Қазақстандық басқа банктер «цифрлық ипотека» сервисіне қосыла ма деген мәселе әлі де бар. Бірақ, мүмкін, болашақта ипотекалық несиені онлайн режимінде ұйымдастыру кепілсіз несие алу немесе интернет-банкинг дүкендерінен тауарларды бөліп төлеу сияқты оңай болуы мүмкін. Сондай-ақ, Қазақстан ипотеканы цифрландыру бойынша топ-11 елдің рейтингінде бірінші орынға ие болғанын атап өткен жөн. Зерттеуге сәйкес, Freedom Finance Bank Kazakhstan компаниясы ипотекалық қарыз алуды 90% - ға цифрландыруға қол жеткізді.

Сонымен қатар, Финляндия, Оңтүстік Корея, Швеция, АҚШ сияқты озық елдерде ипотекалық өнімдерді цифрландыру деңгейі 30%-дан сәл ғана асады, ал Ұлыбританияда-55%.

БҰҰ-ның 2020 жылғы зерттеуінде оларда электрондық үкіметтің (E-Government Development Index) даму дәрежесі бойынша 193 ел қаралды. Бұл индекс орташа арифметикалық үш көрсеткіштен тұрады: онлайн-қызметтердің кеңдігі мен сапасы, телекоммуникациялық инфрақұрылымның даму деңгейі және адами капиталдың көлемі.

Ең цифрланған мемлекеттер рейтингінде Дания, Оңтүстік Корея, Эстония, Финляндия, Австралия, Швеция, Ұлыбритания, Жаңа Зеландия, АҚШ және Нидерланды көш бастап тұр. Қазақстан 29-шы орынға жайғасты, бұл ретте ТМД елдері арасында бірінші орынға ие болды.

Ипотекалық қарыз алу процесін цифрландыру деңгейін түсіну үшін жоғарыда аталған елдерде диджитализация бойынша үздік банктер зерттелді. Ипотека алудың келесі кезеңдері қаралып, сыналды: өтінім – алдын ала мақұлдау – тұрғын үйді бағалау – шешім – мәмілені рәсімдеу – құжаттарға қол қою – кепілді тіркеу – қазіргі уақытта беру – кейінгі қызмет көрсету. Талдау көрсеткендей, халықаралық мысалдарда гибридіті схема қолданылады – онлайн процестер офлайн режимімен біріктірілген кездегі схема.

Қазақстандық цифрлық ипотекада сатып алу-сату шартына қол қою үшін нотариуспен кездесу қажет болғаннан басқа барлық кезеңдер цифрландырылған. Мұны Қазақстан заңнамасына сәйкес қашықтан жасауға болмайды. Бірақ соңғы қадаммен де ипотеканы рәсімдеу бір күнді алады. Қағаз құжаттар талап етілмейді-жүйенің өзі оларды мемлекеттік базалардан жинайды, жылжымайтын мүлікті бағалау онлайн жүргізіледі, кепіл қашықтан тіркеледі, ал электрондық-цифрлық қолтаңбаны осы процесте шығаруға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://digitalkz.kz/o-programme/>, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы туралы.
2. Карпович О.Г., Карипов Б.Н., Ногмова А.Ш. Қазақстанның цифрлық экономикасының дамуы. Посткеңестік кеңістіктегі мәселелер. - Алм., ҚазҰУ хабаршысы, 2020.
3. <https://bankffin.kz/ipoteka/>, Freedom Finance Bank ресми статистикасы.

Банк саласындағы цифрландыру үрдісінің қазіргі жағдайы

Л.С. Комекбаева¹, Е.Т. Акбаев², Д.Е. Тусупова³

¹Қаржы кафедрасының профессоры, э.ғ.к., ²Қаржы кафедрасының профессоры, э.ғ.к.,

³Қаржы мамандығы бойынша 1 курс магистранты

l.komekbaeva@mail.ru, erbolsyn.2011@mail.ru, diana8_98@mail.ru

^{1,2,3} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Бұл мақалада «Банк саласындағы цифрландыру» ұғымы қарастырылады, сонымен қатар қазіргі уақытта екінші деңгейлі банктердің цифрландыру үрдісі бойынша атқарып жатқан қызметтері ескерілген. Қазақстан Республикасы банк жүйесін ақпараттандыру жұмыстарына сараптама жүргізілген.

Түйінді сөздер: цифрландыру, цифрландыру көздері, цифрлық технологиялар, веб-экономика, автоматтандыру, интернет-банкинг.

Бүгінгі таңда банктік қана емес, кез — келген сала үшін негізгі үрдіс - бұл цифрландыру. Бұл ретте екі ұғымды қарастырған жөн: яғни, автоматтандыру мен цифрландырудың арасындағы айырмашылықты барлығы бірдей нақты мағынаны білдіре бермейді. Автоматтандыру - бұл жаңа технологияларды енгізу арқылы қол еңбегін жеңілдету, бірақ қол еңбегі әлі де қалады. Автоматтандырудың жарқын мысалы - конвейер: адам әлі де құрастыру кезінде станоктардағы басқара алады. Ал цифрландыру адамды белгілі бір бизнес-үрдістен толығымен алып тастауды көздейді.

Мысалы, кез келген адам таксиді бағдарлама арқылы шақырдыңыз, көлікке отырдыңыз, жету керек жерді көрсетіп, шығып, есіктен қағып, әрі қарай жүрдіңіз. Сіз қалтаңыздан әмиян